DISCURSURI ȘI DIRECȚII TEMATICE. ARTA ȘI ARHITECTURA POPULARĂ ÎN REVISTA STUDII ŞI CERCETĂRI DE ISTORIA ARTEI (1954–1964)

de RAMONA CARAMELEA

Abstract: The study analyses the articles on folk art and architecture published in the journal *Studii și Cercetări de Istoria Artei*, in the first decade of its existence, from the perspective of the themes, discourses and methodology used. Reflecting the work of the Folk Art Section, the articles will be scrutinised in the context of the complicated relationship between the cultural policy of the communist state and the field of ethnography/folk art. The instrumentalization of folk art research resulted, among other things, in the control of the scientific output and in pressure on researchers to use historical materialism and to contribute to the development of the communist society. However the recommendations were to be interpreted in a personal manner by the researchers, and the use of dialectical materialism was to be understood differently from the introduction of specific themes and interpretations taken from Marxist-Leninist literature, which transcended the field of ethnography and found their way into disciplines such as history, art history and archaeology, to 'classical' discursive mechanisms such as quotations from propaganda literature. In several cases, the studies sidestep the ideology, opting for a descriptive, almost technical ethnographic approach.

Keywords: Folk art and architecture, ethnography, communism, research methods, *Studii și Cercetări de Istoria Artei*.

Studiul de față cartografiază articolele dedicate artei și arhitecturii populare, publicate în *Studii și Cercetări de Istoria Artei*, din perspectiva temelor, discursurilor și metodologiei. Fără pretenția de a oferi o privire exhaustivă asupra cercetării artei populare / etnografiei, articolul se concentrează asupra unui segment cronologic limitat, corespunzător primului deceniu de apariție a revistei.

Deși în literatura istorică există numeroase periodizări ale istoriei comuniste, operate în funcție de caracteristici ale regimului politic, nu voi adera la niciuna în studiul de față. Fără a nega utilitatea lor, intervalul cronologic ales este mult prea redus pentru a putea lua în considerare posibile efecte ale virajelor politice, fie ele spre autoritarism sau spre deschidere. Consider că prezintă o mai mare relevanță pentru subiect, o privire asupra intervalul ca unul în care continuă transformările instituționale inițiate odată cu instaurarea comunismului, în care centralizarea și instrumentalizarea cercetării[1], presiunile și metodele de control asupra cercetătorilor și conținutului coexistă cu acordarea de stimulente materiale sau de altă natură, cu spații mai puțin controlate, care vor polariza acțiuni și intervenții neoficiale sau moduri de gândire alternative, în care limitele și restricțiile puterii vor fi testate de cercetători[2]. Deși materialismul dialectic și istoric continuă să fie paradigma teoretică dominantă, ce trebuia să structureze cunoașterea ştiinţifică, articolele din *SCIA* nu pot fi considerate simple texte ideologice, ele trimit deopotrivă la cunoașterea etnografică, la practicile de cercetare, chiar dacă și ele sunt receptive la circumstanțe istorice, dar și la modul în care este folosită această cunoașterea în societatea comunistă. Particularitatea cercetării de artă populară

* Mulțumirile mele se îndreaptă către Irina Stahl, pentru generozitatea de a-mi pune la dispoziție fotografii din colecția familiei și către Alexandru Iorga, pentru discuții și sugestii.

[1] Unele idei din articolul menționat sunt reluate din/sau rezumate în Ramona Caramelea, *Perspective asupra cercetării de artă populară. Institutul de istoria artei în anii ’50*. în *70 de ani de la fondarea Institutului de Istoria Artei „G. Oprescu”*, coord.: Adrian-Silvan Ionescu, editori: Ioana Apostol, Virginia Barbu, Bucureşti, 2020, p. 393–405.

[2] Corneliu Pintilescu discută modul în care poziția prestigioasă a lui Cornel Irimie i-a permis să negocieze și să obțină o anumită autonomie în cercetarea etnografică desfășurată în cadrul Muzeului Tehnicii Populare din Sibiu (ASTRA), în Bernadett Csurgó, Csongor Jánosi, Katalin Juhász, Vladas Sirutavičius, Corneliu Pintilescu, *Folklore Revivalism and Ethnography: Alternatives to Everyday Culture* în *The Handbook of COURAGE. Cultural Opposition and its Heritage in Eastern Europe*, ed. Balázs Apor, Péter Apor and Sándor Horváth, Institute of History, Research Centre for the Humanities, Hungarian Academy of Sciences, Budapest, 2018, p. 593–594. O situație similară pentru lumea artistică în Irina Cărăbaș, *Realismul socialist cu fața spre trecut. Instituții și artiști în România: 1944-1953*, Cluj Napoca, 2017.

STUDII ȘI CERCET. IST. ART., ARTĂ PLASTICĂ, serie nouă, tom 14 (58), p. 203–214, Bucureşti, 2024

stă în situarea domeniului la intersecția a două discipline, istoria artei și etnografia, care se vor consolida ca domenii de cercetare autonome după 1948, odată cu instituționalizarea lor[3].

Un document intern, din arhiva Institutului de Istoria Artei, definea funcțiile artei populare într-un registru destul de general: „[...]izvor istoric, mijloc de cunoaștere, izvor de inspirație pentru arta plastică și decorativă, pentru producțiile artizanale cooperatiste [...] factor educativ, în special prin integrarea ei în tematica muzeelor istorice-etnografice și de artă populară[...]”[4]. Similar tuturor domeniilor științifice, cercetarea artei populare trebuia să contribuie la dezvoltarea societății comuniste și la impunerea unei noi ordini sociale și politice, generând interpretări adaptate scopului puterii[5] și o producție științifică „corectă” politic. Dincolo de acest deziderat general, regimul s-a arătat interesat în special de aspectele practice pe care cercetarea le putea aduce diverselor paliere ale societății comuniste. Se aștepta din partea Secției de Artă Populară să vină cu soluții sau contribuții la problemele și preocupările statului comunist: un nou tip de folclor, producția contemporană de artă populară, elaborarea unei noi estetici, care să reflecte identitatea socialistă și să integreze elemente din arta populară în arta decorativă contemporană. Astfel cercetătorii trebuiau să colaboreze cu creatorii de artă populară și cu instituții de producție punându-le la dispoziție studii, modele și instrucțiuni pentru a integra elemente artistice „valoroase și autentice” în producția obiectelor de larg consum.

Luând distanță de perspectiva oficială, cercetarea a însemnat mai mult decât producția științifică direcționată către nevoile și așteptările partidului. Pentru cercetători, ea avea cu totul alte semnificații și funcții răspunzând, în primul rînd, unor nevoi de cunoaștere[6], selecția temelor de cercetare, atât cât era posibilă, datorându-se interesului personal.

În 1951, au avut loc, sub coordonarea Institutului de Istoria Artei, *Consfătuirile de artă populară*, un eveniment științific la care au participat cercetători și personal din instituții cu profil similar (artă populară, etnografie, artizanat, folclor). Evenimentul semnala deschiderea institutului de a colabora cu muzee și instituții din industrie (Intreprinderea de Stat „Decorativa”, CENTROCOOP) și intenția de a concentra sub auspiciile sale cercetarea artei populare. Din acest unghi trebuie privite demersurile de clarificare conceptuală, definire și situare a domeniului artei populare în relație cu științele sociale. Se avea în vedere, în mod special, raportul acesteia cu etnografia. Tot acum se delimitau zonele de intervenție și obiectivele celor două discipline. Astfel, se stabilea că arta populară studia manifestările artistice ale poporului, fiind considerată parte integrantă din etnografie, pe când cea din urmă își asuma o arie mult mai extinsă de intervenție. „Etnografia este știința care cercetează modul de viață și cultura popoarelor urmărind trăsăturile caracteristice și specifice ale culturii naționale. Ca știință istorico-socială, ea colaborează cu antropologia, istoria, arheologia și geografia pentru elucidarea problemelor legate de istoria culturii unei națiuni și de specificul acesteia”[7]. Definirea conceptelor, stabilirea obiectivelor și domeniilor de intervenție semnalizează interesul cercetătorilor față de arta populară și etnografie ca obiect de studiu și cercetare[8], astfel de acțiuni teoretice înscriindu-se în procesul de instituționalizare și autonomizare a etnografiei în cadrul științelor socioumane.

SCIA o platformă pentru cercetarea științifică din cadrul Institutului de Istoria Artei

SCIA s-a dorit a fi o platformă pentru difuzarea cercetării științifice realizate în cadrul institutului[9] prin urmare, configurația sa inițială a reflectat domeniile de cercetare din institut[10]. Revista a fost o bornă

[3] Pentru etnografie a se vedea Alexandru Iorga, *Ethnography in Romania: Hegemony, Project and the Myth of Structuralism* în *Cargo Journal for Social and Cultural Anthropology*, Czech Association for Social Anthropology (CASA), nr. 1–2, 2020, p. 40–41.

[4] Arhiva Institutului de Istoria Artei (AIIA), dosar 96, f. 21. (dosarele neinventariate și nenumerotate din arhiva institutului sunt marcate în articol prin abrevierea „neinv.”. Deși filele din aceste dosare au număr de pagină, ele nu sunt numerotate continuu, ci aleator, foarte probabil anterior îndosarierii lor. Astfel se explică situații în care într-un dosar există mai multe file cu același număr).

[5] Camelia Zavarache, *Geometria unei relații complexe: elite, modele ale modernizării statale și regimuri politice în România secolului XX*, în coord. Cristian Vasile, *„Ne trebuie oameni!”. Elite intelectuale și transformări istorice în România modernă și contemporană*, Târgoviște, 2017, p. 228.

[6] A se vedea în acest sens confesiunile lui Paul H. Stahl. Paul Henri Stahl, Marin Constantin, *Meșterii țărani români*, București, 2004, p. 151.

[7] AIIA, dosar 96, f. 19 (neinv.)

[8] Nu va fi singurul moment în care cercetătorii Secției de Artă Populară vor fi angrenați în astfel de discuții teoretice.

[9] AIIA, dosar Procese verbale 1951–1955, f. 61 (neinv.). Proces verbal al ședinței din 30 noiembrie 1953 al Consiliului Științific al Institutului de Istoria Artei.

[10] Primul număr al revistei SCIA (1–2/1954) conținea secțiuni de artă populară, artă feudală, arte plastice, muzică, teatru, artă sovietică, la care se adăugau *Note și documente* și *Recenzii*. În numărul următor (3–4/1954) secțiunea artă feudală a fost comasată cu artele plastice, iar anul următor cea din urmă s-a scindat în *Artă medievală* și *Artă modernă și contemporană*. Structura periodicului a

importantă în demersul de profesionalizare a istoriei artei, cu atât mai mult cu cât domeniul era lipsit de o tradiție științifică în privința producției istoriografice[11]. Așa cum reiese din discuțiile premergătoare apariției revistei, necesitatea unui periodic a fost justificată prin argumente cu autoritate, greu de contestat, cum ar fi nevoia de a face vizibile cercetările institutului și de a le pune la dispoziția publicului „larg"[12]. Însă planul inițial, ce rezerva proiectul editorial exclusiv cercetărilor realizate în cadrul institutului, a suportat ajustări în urma propunerii academicianului Petre Constantinescu-Iași de a fi acceptate spre publicare și articole din afara institutului[13].

Chiar dacă nu apare explicit formulat, era de la sine înțeles că revista trebuia să publice studii care să corespundă ideologiei și politicilor statului, să contribuie la aplicarea principiilor marxist-leniniste în domeniul istoriei artei, să arate o deschidere pentru articole programatice și pentru subiecte relevante în noul context.

În intervalul 1954–1964, studiile de artă populară din *SCIA* au fost redactate preponderent de cercetătorii secției: Paul Petrescu, Paul H. Stahl, Florea Bobu Florescu – aceștia fiind și cei mai prolifici autori – , Georgeta Oțetea, Nicolae Dunăre, Gheorghe Focșa, Boris Zderciuc, Emilia Ionescu și alții[14]. La baza articolelor au stat cercetări dezvoltate în cadrul lucrărilor de plan sau teme incluse în planul editorial ca urmare a unui eveniment științific sau politic. În mod excepțional s-au publicat articole rezultate din preocupări individuale, nu foarte apreciate de puterea politică, întrucît se plasau în contradicție cu viziunea partidului despre organizarea colectivă a societății socialiste. Într-o societate în care „*kolektiv*-ul devenea un mod de viață"[15], contribuția științifică individuală putea fi intepretată ca un refuz de a adera la principiile colectiviste ce stăteau la baza societății și putea deveni oricând pretext de critică. Un raport oficial din 1954, ce analiza activitatea Secției de Artă Populară, avertiza cercetătorii că „[...]preferințele individuale nu pot avea decît un rol secundar în munca noastră"[16].

Fig 1. **Paul Stahl și Paul Petrescu la Muzeul Satului din București**, 1964. Arhiva familiei Stahl.

Fig 2. **Paul Stahl și Gheorghe Focșa la Muzeul Satului din București**. Arhiva familiei Stahl.

---

cunoscut mici variații în primul deceniu de apariție păstrând, în linii mari, rubricile corespunzătoare domeniilor și/sau periodizării istoriei artei. O schimbare substanțială a formatului are loc în 1964, când se renunță la vechea organizare în favoarea unei noi rubrici: *Studii*, căreia i se adăuga *Note și documente*.

11 Pentru o foarte scurtă vreme, între 1943-1947, acest rol a fost îndeplinit de revista *Analecta*, din care au apărut doar patru numere.

12 Proces-verbal al ședinței din 30 noembrie 1953 al Consiliului Științific al Institutului de Istoria Artei, AIIA, dosar Procese verbale 1951–1955, f. 61 (neinv.). Într-o ședință plenară din 1953, se atribuia revistei capacitatea de a corecta unele disfuncționalități de care erau acuzați cercetătorii: „… ne va ajuta să înlăturăm definitiv cercul închis și caracterul sectar în care ni s-a obiectat că ne ducem munca." AIIA, dosar 1/1951, f. 67(neinv.). Rapoarte, procese verbale ale Secției de Artă Modernă și Contemporană.

13 Idem, dosar Procese verbale 1951–1955, f. 81 (neinv.).

14 În intervalul 1954–1964 s-au publicat în revistă cca 79 articole și 13 note și documente despre arta și arhitectura populară.

15 Irina Cărăbaș, *op.cit.*, p. 28.

16 AIIA, dosar 185, Procese verbale ale ședințelor plenare ale institutului,1954–1958, f.1 (neinv.).

Fără a intra în detalii cu privire la sistemul de cenzură, care nu face subiectul articolului de față, trebuie menționat că, înainte de a fi publicate în *SCIA*, studiile erau trecute printr-o succesiune de filtre cu rol de selecție științifică și ideologică: erau discutate în colectiv, apoi în cadrul ședințelor comitetelor de redacție la care participau responsabili din institut și academicieni[17]. Procesele-verbale rezultate în urma evaluărilor interne consemnau acceptarea, revizuirea sau respingerea articolelor alături de argumentele pe care se fundamenta decizia. Spre exemplu, evaluarea studiului *Identificarea purtătorilor de nodus depe (!) monumentul dela Adam-Clisi(!),* de către istoricul Mihai Berza și istoricul de artă Remus Niculescu, se pronunța în favoarea publicării, dar semnala câteva lacune ce trebuiau remediate. „Se aduc obiecții în ce privește unii termeni prea puțin cunoscuți, contra abundenței de citate (16 la număr), despre unele expresii nepotrivite (de pildă „Structura morfologică a opincei") etc. Studiul este serios, interesant și demonstrează continuitatea portului nostru popular"[18]. În schimb articolul „Modul de construcție al caselor din Valea Cașinului" de Karoly Kós, recenzat de Paul H. Stahl și Ion Frunzetti, nu era acceptat spre publicare din cauza unor „greșeli de fond și de formă"[19]. Cu toate aceastea, articolul a apărut sub titlul *Elemente de arhitectură şi decorative de pe valea Caşinului,* la rubrica *Note și documente* din numărul 3–4/1954.

Teme, metode și discursuri

Cartografierea articolelor publicate în perioada 1954–1964 semnalează interesul pentru cultura materială țărănească în variantele admise: port, ceramică, textile, locuință. Din punct de vedere tematic, predomină articolele care discută un element al culturii materiale dintr-o regiune sau zonă etnografică. Tratarea elementelor de cultură materială arată un grad semnificativ de standardizare: studiile descriu și analizează formal artefactele, tehnicile de producție, elementele decorative și materiile prime utilizate pentru realizarea obiectelor. Acestea din urmă sunt de multe ori anistorice, discutate decontextualizat. Istoria de început a disciplinei, cu metodele ei de cercetare, în special analiza muzeografică, își pune amprenta asupra demersului etnografic din comunism, care recurge la vechile metode și arată un interes redus pentru transformările procesuale ale culturii materiale[20]. Asimilată etnografiei, arta populară a împărțit cu prima atât domeniul de intervenție – cultura materială – cât și metodele de cercetare. Prin urmare, articolele despre arta populară din *SCIA* au recurs într-o proporție însemnată la metode specifice etnografiei: descrierea, inventarierea, stabilirea tipologiilor, catalogarea și clasificarea elementelor culturii populare.

Mai rar s-au publicat articole de sinteză, sub forma monografiilor artei populare dintr-o zonă geografică sau etnografică[21]. Dintr-un articol semnat de Florea Bobu Florescu și Paul Petrescu aflăm că cele două perspective, cea centrată pe un aspect al culturii materiale și cea monografică, corespundeau metodelor de cercetare aplicate în etnografia sovietică: „[…] *a)* metoda monografică, care prezintă toate aspectele vieții și culturii; *b)* metoda zisă «tematică» cu ajutorul căreia se prezintă teme speciale: locuința, costumul, familia etc."[22]. Deși cele două tipuri de demersuri, a căror origine cobora în descrierile etnografice de secol XIX, se regăseau într-un spațiu ce depășea URSS, referințele cercetătorilor români trimit întotdeauna la etnografia sovietică, din motive lesne de înțeles.

---

[17] În 1954 articolele erau citite de „unul sau doi referenți", după care de comitetul de redacție „și în cele din urmă […] revăzute amănunțit de tov. prof. Oprescu." AIIA, dosar 185, Procese verbale ale ședințelor plenare ale institutului, 1954–1958. f. 9 (neinv.)

[18] Directorul George Oprescu recomanda ca articolul să fie corectat de autor împreună cu Remus Niculescu. *Ibid*. dosar P/II/3/1954, f. 28 Proces-verbal al ședinței Comitetului de redacție al Revistei „Studii și Cercetări de Istoria Artei, din 9 ianuarie 1954". Articolul a apărut un an mai târziu sub un alt titlu *Interpretarea elementelor etnografice de pe Monumentul de la Adamklissi (Tropaeum Trajani),* în *SCIA*, II, nr. 3–4, 1955, p. 29–80.

[19] AIIA, dosar P/II/3/1954, f. 27, Proces-verbal al ședinței Comitetului de redacție al Revistei „Studii și Cercetări de Istoria Artei, din 9 ianuarie 1954".

[20] Alexandru Iorga, *op.cit*., p. 47.

[21] Tancred Bănățeanu și Nicolae Dunăre se ocupă de arta populară din sudul raionului Beiuș, regiunea Oradea, iar Iosif Bieltz de arta populară a sașilor din Transilvania. Tancred Bănățeanu, *Arta populară în satele specializate din Sudul raionului Beiu, regiunea Oradea raionului Beiuș, regiunea Oradea*, în *SCIA*, I, nr. 1–2, 1954, p. 21–38; Nicolae Dunăre, *Aspecte ale artei populare în raionul Beiuș, regiunea Oradea*, în *SCIA*, I, nr. 3–4, 1954, p. 47–62; Iosif Bieltz, *Arta populară a saşilor din Transilvania*, în *SCIA*, III, nr. 3–4, 1956, p. 33–48.

[22] Florea Bobu Florescu, Paul Petrescu, *Metoda de cercetare a culturii populare în U.R.S.S.* în *SCIA*, V, nr.1, 1958, p. 19.

Ornamentica se numără printre direcțiile tematice bine reprezentate în conținutul revistei însă, și în acest caz, perspectiva etnografică domină, autorii rezumându-se la inventarierea, tipologizarea și descrierea minuțioasă a elementelor decorative prezente pe diverse artefacte (costum, covoare, obiecte, unelte, ceramică)[23]. Specificul temei și predispoziția pentru analiza formală, caracteristică deopotrivă etnografiei și istoriei artei, situează articolele despre ornamentică la intersecția celor două discipline.

Activitatea de cercetare a Secției de Artă Populară nu putea exclude subiecte precum *arta populară din satele colectivizate* și *valorificarea artei populare în cadrul producției comuniste*[24], care arătau implicarea institutului în direcții apreciate de puterea politică. Scopul propagandistic al acestor studii le face permeabile la intruziuni ideologice, autorii fiind predispuși la internalizarea retoricii marxiste. Articolele despre arta populară din satele colectivizate se opresc asupra transformărilor producției artistice și arhitecturale sub impactul noilor forme de organizare a muncii. Ele difuzează imaginea satului socialist supus procesului de modernizare, de pe urma căruia aveau să beneficieze locuitorii, care nu mai sunt țărani, ci muncitori colectiviști. Dispariția unor forme de artă populară (dispariția costumului din uzul cotidian) sau transformarea lor erau explicate prin prisma dezvoltării societății, ca urmare a progresului, a noilor condiții materiale, sociale și culturale[25].

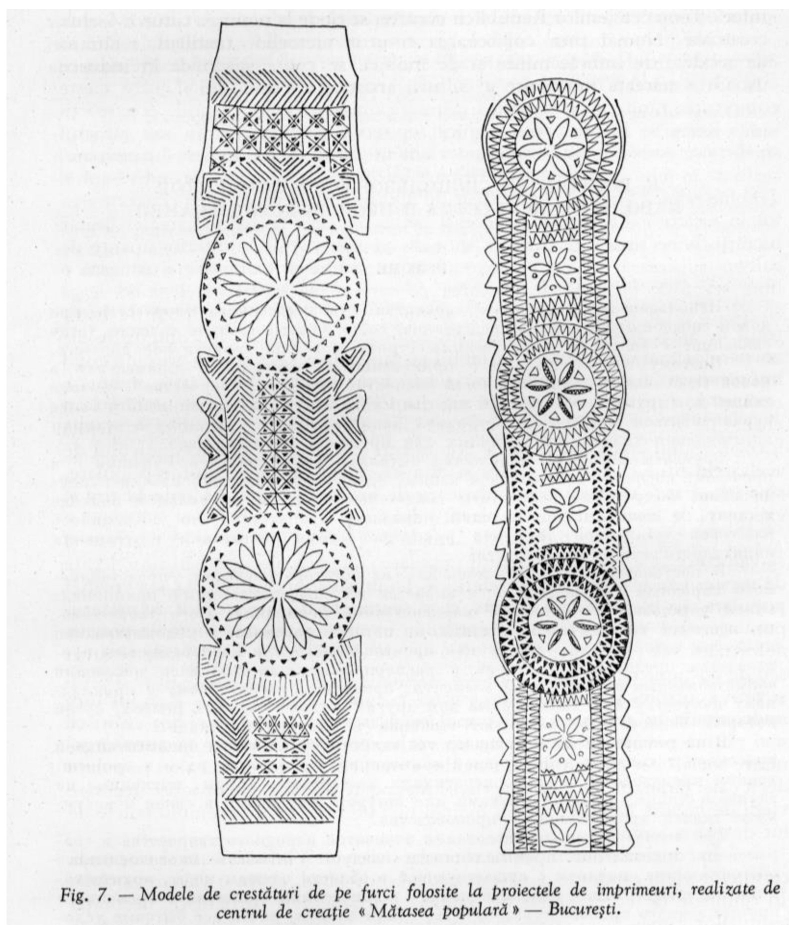

Fig. 3. **Modele de crestături de pe furci folosite la proiectele de imprimeuri, realizate de centrul de creație „Mătasea populară" – București**, Reprod. din Georgeta Oțetea, *Probleme de transpunere a elementelor de artă populară în producția de țesături*, în *SCIA*, VII, nr. 2, 1960, p. 57.

[23] Gheorghe Focșa, *Elemente decorative în arhitectura populară din zona etnografică a Jiului de Sus*, în *SCIA*, I, nr. 3–4, p. *Id*., *Elemente decorative la bordeiele din sudul regiunii Craiova*, în *SCIA*, II, nr. 3–4, p. 81–105; Georgeta Oțetea, *Broderii mărgineneşti*, în *SCIA*, V, nr. 2, p, 13–32.

[24] Cele două teme au fost tratate de Boris Zderciuc, Emilia Ionescu și Georgeta Oțetea. Boris Zderciu, Emilia Ionescu, *Contribuţii la cercetarea artei populare în satele colectivizate*, în *SCIA*, III, nr. 3–4, 1956, p. 19–31. Ead. *Probleme de transpunere a elementelor de artă populară în producţia de ţesături* în, SCIA, VII, nr. 2, 1960, p. 41–59; Ead., *Noua orientare a artelor decorative*, în *SCIA*, I, nr. 1–2, 1955, p. 322–327; Georgeta Oțetea, *Probleme ale artei decorative aplicate contemporane*, în *SCIA*, VIII, nr. 2, 1961, p. 311–338; Paul Petrescu, *Modalităţile de folosire a tradiţiilor de artă populară*, VI, nr. 2, 1959, p. 21-43.

[25] Boris Zderciuc, Emilia Ionescu, *op. cit*., p. 27–28.

Fig. 1. — Noile construcții ale Bucureștilor. Panou decorativ, realizat de Institutul de arte plastice «Nicolae Grigorescu», București.

Fig. 2. — Tăietor de lemn în Țara Oașului. Panou decorativ, realizat de Institutul de arte plastice «Ion Andreescu», Cluj.

Fig. 3. — Munca la țară. Panou decorativ, realizat de Institutul de arte plastice «Nicolae Grigorescu», București.

Fig. 4. — Muncitorul la forjă. Panou decorativ, realizat de Institutul de arte plastice «Ion Andreescu», Cluj.

Fig. 4. **Panouri decorative realizate de Institutele de arte plastice din București și Cluj**. Reprod. din Georgeta Oțetea, *Probleme ale artei decorative aplicate contemporane*, în *SCIA*, VIII, nr. 2, 1961, (pl. nenumeroatată).

Tema valorificării artei populare în cadrul producției artistice contemporane aduce în prim plan arta decorativă contemporană. Adresabilitatea extinsă („caracterul său de masă"), rolul în construirea unei noi estetici socialiste și în îmbunătățirea calității vieții prin producerea de „obiecte practice, frumoase și ieftine"[26], legătura cu industria i-au permis artei decorative să recupereze decalajul în materie de statut. O

[26] *Bazele esteticii marxist-leniniste*, București, 1961, p. 521.

problemă spinoasă pentru creatori și cercetători o reprezenta raportul „artei populare tradiționale” cu creația artistică contemporană sau altfel spus raportul dintre tradiție și modernitate, dintre trecut și prezent. Cum trebuie să se raporteze artistul la tradiție? părea a fi o întrebare deschisă în anii 1950. Nici chiar lucrările oficiale, ca *Bazele esteticii marxist-leniniste,* nu veneau cu o soluție, în acest sens rezumându-se la indicații generale. Translarea motivelor decorative dintr-o epocă în alta, deși rămânea în practica artistică cea mai uzitată metodă, era considerată într-un articol din *SCIA* nesatisfăcătoare, insuficientă. Așteptările conduceau către o estetică națională care să integreze tradiția, să o intepreteze și să reflecte societatea socialistă prin tema, forma și funcția obiectelor decorative[27].

Sporadic revista a publicat articole despre istoria etnografiei (semnate de Florea Bobu Florescu), despre metodologia cercetării (Florea Bobu Florescu și Paul Petrescu) și despre meșterii populari (Radu Bogdan)[28].

Schimbari tematice notabile au avut loc abia în a doua jumătate a anilor 1960, când noi teme de cercetare, precum arhitectura bisericilor de lemn, și-au făcut apariția în sumarul revistei. Subiectul fusese tatonat încă din 1958 de Paul Petrescu și Paul H. Stahl într-o notă despre o „biserică-locuință” din Gilău, jud. Cluj[29]. Am fi tentați să considerăm sintagma biserică-locuință o soluție ingenioasă prin care autorii, prevalându-se de câteva elemente arhitecturale comune programului locuinței țărănești și bisericii analizate, propun o nouă tipologie arhitecturală în spatele căreia se afla o temă sensibilă, ambalată într-o formă mai ușor de agreat și de introdus în circuitul științific. Însă, la fel de bine, explicația s-ar putea afla într-un eveniment științific anterior. În 1957, Grigore Ionescu publica lucrarea *Arhitectura populară românească* în care rezerva un capitol special arhitecturii bisericilor de lemn[30]. Autorul stabilea similitudini formale, decorative și în materie de tehnici constructive între monumentele ecleziastice și casa țărănească. Aceasta din urmă devenea un arhetip situat la baza tuturor programelor arhitecturale[31]. Prin urmare, sintagma biserică-locuință ar putea sugera generalizarea intepretării propuse de Grigore Ionescu.

Absența în istorie poate fi la fel de relevantă pentru cercetător ca și evidența, marele absent, în cazul de față reprezentându-l studiile teoretice care să formalizeze metodele, teoriile și cadrul conceptul utilizat în cercetarea artei populare[32]. În intervalul 1954–1964, metodologia cercetării artei populare a făcut subiectul unui singur articol semnat de Florea Bobu Florescu și Paul Petrescu[33]. Articolul discută metodologia cercetării etnografice în URSS și este relevant mai degrabă din perspectivă ideologică decât epistemică. Rămânând la nivelul generalităților, studiul „eșuează” tocmai în aspectele ce priveau angajarea cercetării științifice și, în subsidiar, a etnografiei în slujba ideologiei partidului și a statului comunist. Autorii fac un scurt istoric al cercetării etnografice în URSS reiterînd o serie de evidențe precum aplicarea principiilor materialismului dialectic în cercetarea artei populare, fără a detalia modul în care acesta a fost aplicat sau a (re)configurat discursul etnografic. Se insista asupra unei metode de cercetare utilizată de lumea academică sovietică, ce conjuga cercetarea arheologică cu cea etnografică, care-și găsea un exponent în România chiar în persoana unuia din autori: Florea Bobu Florescu. Alegând din arsenalul de metode utilizat de cercetarea etnografică doar pe cel aplicat în propriile șantierele, Florea Bobu Florescu își valida propria metodologie de lucru. În plus, activitatea Secției de Artă Populară apărea racordată la direcțiile de cercetare sovietică.

O istorie socială a arhitecturii

Deși metoda etnografică deține un avantaj cantitativ în cadrul articolelor din *SCIA*, asumpția unei omogenități metodologice necesită nuanțări. Cercetători precum Paul H. Stahl și Paul Petrescu se distanțează de excursul etnografic rigid, optând pentru o metodă ce trimite la istoria socială.

---

27 Emilia Ionescu, *Noua orientare a artelor decorative*., p. 323–327.

28 Florea Bobu Florescu, *Elemente etnografice în opera lui Dimitrie Cantemir « Descriptio Moldaviae»,* în *SCIA*, II, nr. 1–2, 1955, p. 15–25; Radu Bogdan, *Ion Stan Pătraş: un meşter popular din Maramureş*, în *SCIA*, V, nr. 1, p. 53–71.

29 În 1963, Paul H. Stahl publica un nou studiu pe această temă: *Vechi case şi biserici de lemn din Muntenia*, în *SCIA*, X, nr. 2, p. 315–334.

30 Autorul evita utilizarea cuvântului *biserică* în titlul capitolului, alegând în schimb denumirea subtilă *Aspecte monumentale în arhitectura populară*. Grigore Ionescu, *Arhitectura populară românească,* Ed. Tehnică, București, 1957.

31 Juliana Maxim, A *Socialist Realist History? Grigore Ionescu's Histories of Architecture*, în Krista Kodres, Kristina Jõekalda, Michaela Marek † (ed.), *A Socialist Realist History? Writing Art History in the Post-War Decades*, Köln, 2019, p. 212.

32 O astfel de absență pare a fi o caracteristică a etnografiei în general. Alexandru Iorga, *op. cit.*, p. 43, 46–47.

33 Florea Bobu Florescu, Paul Petrescu, *Metoda de cercetare a culturii populare în U.R.S.S.* în *SCIA*, V, nr. 1, 1958, p. 15–25.

Cu formație de sociologi (colegi la Universitatea București) cei doi își făcuseră ucenicia în cadrul campaniilor sociologice unde exersaseră metodologia cercetării sociale[34]. Interzicerea sociologiei, în 1948, avea să direcționeze o parte din sociologi către noul debușeu reprezentat de etnografie, iar odată cu aceștia aveau să ajungă metodele de lucru deprinse în timpul studiilor și campaniilor sociologice.

Interesul predilect al lui Paul H. Stahl și Paul Petrescu s-a îndreptat către locuința rurală, subiectul permițându-le celor doi să rămână aproape de viața socială[35]. Spre deosebire de Paul Petrescu care a acoperit o gamă mai extinsă de subiecte, Paul H. Stahl a fost interesat, în intervalul analizat, în mod special de locuință[36]. Arhitectura țărănească era o temă puțin studiată la acel moment[37], tratată tangențial înainte de 1948, deși arta populară cunoscuse un reviriment cu consecințe inclusiv în plan științific în perioada interbelică. Împărtășind punctul de vedere al sociologilor, Paul H. Stahl considera etnografia o știință socială „particulară”[38] căreia îi lipsea capacitatea de a suprinde dimensiunea socială și de a produce analize, lipsuri pe care numai sociologia putea să le compenseze. În această ordine de idei, descrierea ca metodă de cercetare era în opinia sa insuficientă pentru înțelegerea culturii materiale. Ea trebuia completată cu informații despre creatori, despre viața acestora, „cu greutățile lor, cu cunoștințele lor empirice, cu gândurile lor despre lume”, cu detalii despre tehnicile de execuție[39]. Pentru cei doi cercetători, cultura materială nu poate fi analizată decontextualizat, sensul pe care îl capătă contextualizarea depășește reconstituirea cadrului cronologic sau politic și implică elementele socio-culturale și economice responsabile de apariția și de aspectul artefactelor.

Articolele despre arhitectura locuinței sunt mai degrabă o încercare de microistorie a comunității în care se resimt ecourile unei abordări cât mai complete a subiectului, specifică demersului sociologic interbelic[40]. Autorii explorează legătura dintre locuința rurală și profilul comunităților, stabilesc puncte de convergență între viața socială și locuință, reconstituie „condițiile istorice” în care evoluează subiectul, documentează tipurile de proprietate și relațiile sociale, demografia și geografia așezării, amplasamentul locuințelor în raport cu căile de comunicație și analizează morfologic țesutul rural. Discută tipologiile planimetrice, tipurile de spații și interiorul locuinței legându-le de activitățile locuitorilor[41].

Fig. 5. **Casă bulgărească din Tuzla, construită în jurul anului 1935.** Reprod. din Paul Petrescu, Paul Stahl, *Înrîuririle vieţii sociale asupra arhitecturii ţărăneşti din Dobrogea*, în *SCIA*, IV, 1–2, 1957, p. 33.

---

[34] Șerban Văetiși, *Noile teorii etnografice şi conceptul de descriere a culturii. Cu o evaluare critică şi contribuţii la dezvoltarea etnografiei în România*, Cluj-Napoca, 2008, p 182. Secția de Artă Populară din cadrul institutului mai număra și alți membri ai Școlii Gusti: Marcela Focșa, Gheorghe Focșa, Nicolae Dunăre. Paul Henri Stahl, Marin Constantin, *Meșterii țărani români*, Ed. Tritonic, București, 2004, p. 151.

[35] Paul H. Stahl, Paul Petrescu, *Oameni și case de pe Valea Moldovei*, București, 2004, p. 7.

[36] Din cele 10 articole publicate de Paul H. Stahl în *SCIA*, între 1954–1964, individual sau în colaborare cu Paul Petrescu, 9 au ca temă casa țărănească (arhitectura, decorul, porțile), celălalt fiind despre ceramică.

[37] Grigore Ionescu publicase *Arhitectura populară românească,* București, 1957. În aceeași perioadă, Florea Stănculescu, Adrian Gheorghiu, Paul Petrescu și Paul H. Stahl coordonau o serie dedicată arhitecturii țărănești din România. Proiectul editorial inițial prevedea 16 volume care să acopere geografic întreaga țară, însă după apariția primelor 5 volume, seria a fost interzisă de cenzură. Au apărut: *Arhitectura populară românescă, Regiunea Hunedoara*, 1956; *Arhitectura populară românescă, Regiunea Ploiești*, 1957; *Arhitectura populară românescă, Regiunea București*, 1958; *Arhitectura populară românescă, Regiunea Dobrogea*, 1958; *Arhitectura populară românescă, Regiunea Pitești*, 1958.

[38] Paul Henri Stahl, Marin Constantin, *op. cit.*, p. 153.

[39] *Ibidem*, p. 17.

[40] Șerban Văetiși, *op. cit.*, p.179.

[41] Paul Stahl, Paul Petrescu, *Elemente de înfrumuseţare a locuinţelor ţărăneşti de pe Valea Bistriţei,* SCIA II, 1–2, p. 27–43; Idem, *Înrâuririle vieţii sociale asupra arhitecturii ţărăneşti din Dobrogea,* SCIA, IV, 3–4, 1957, p. 33–58.

Prin privilegierea socialului, demersul lui Stahl și Petrescu avea avantajul că se înscria în logica admisă de regim, în care istoria socială, masele, lupta de clasă erau considerați actorii principali ai istoriei[42]. Condiționarea formelor arhitecturale de factori socio-economici sau explicarea culturii materiale prin prisma factorilor economici au dat cercetărilor un aspect marxist și le-au făcut atractive regimului[43]. Nu trebuie uitate nici recomandările etnografilor sovietici, reiterate frecvent în România anilor 1950[44], care insistau ca cercetătorii să nu se limiteze la descrierea sterilă a obiectului, ci să suprindă „viața socială a obiectului". Aceste suprapuneri de conjuncturi cu elemente concrete de ideologie au indus ideea unei producții științifice care nu făcea notă discordantă de recomandările și așteptările oficiale.

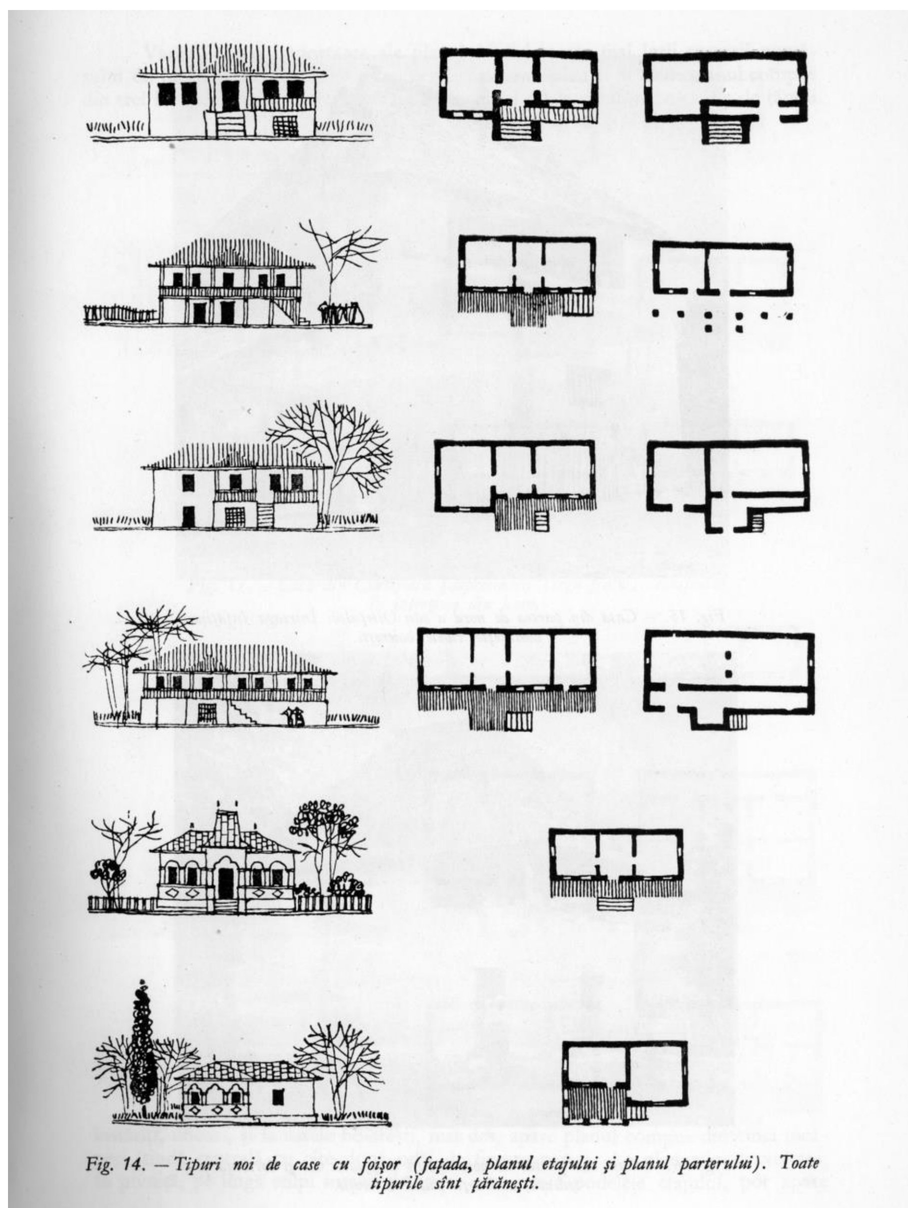

Fig. 14. — *Tipuri noi de case cu foișor (fațada, planul etajului și planul parterului). Toate tipurile sînt țărănești.*

Fig. 6. **Tipuri noi de case cu foișor (fațada, planul etajului și planul parterului)**.
Reprod. din Paul Stahl, *Locuințele țărănești cu două caturi la romîni,* în *SCIA*, IV, 3–4, 1957, p. 45

[42] A se vedea pentru istorie Bogdan Cristian Iacob, *Stalinism, Historians, and the Nation: History-Production under Communism in Romania (1955–1966*), Teză de doctorat Central European University, Budapest, Hugary, 2011, Supervisor Prof. Balazs Trencsenyi, p. 200 [online].

[43] Sergei Alymov, *Ethnography, Marxism, and Soviet Ideology, în* Roland Cvetkovski, Alexis Hofmeister (eds.), *An Empire of Others. Creating Ethnographic Knowledge in Imperial Russia and the USSR*, Budapest, 2014, p. 125.

[44] Un raport din 1954 critica activitatea Secției de Artă Populară printre altele pentru faptul că fenomenul artistic nu este legat de viața socială. AIIA, dosar 185, an 1954-1958, f. 11 (neinv.).

Joncțiunea etnografiei cu arheologia

Și studiile lui Florea Bobu Florescu se individualizează prin metoda aplicată, o juxtapunere a demersului aheologic cu cel etnografic, şi prin subiectele asupra cărora se opreşte frecvent: etnogeneza şi continuitatea. Situate în peisajul științific al anilor 1950–1960, studiile lui Florea Florescu își găsesc corespondențe în plan local și internațional. Etnografia sovietică manifesta un interes special pentru subiectul etnogenezei în anii 1950, iar în plan intern, temele continuității și formării poporului român corespundeau unei direcții majore a istoriografiei româneşti, apreciată de regimul politic[45].

Deși teoriile cu privire la formarea poporului român stârneau polemici în rândul istoricilor, exista un consens general în a prezenta formarea poporului drept încheierea unui proces natural de dezvoltare milenară, un proces de transformare socio-economică şi etnică, organică, conştiinţa de neam[46]. Teza continuității trebuia susținută cu studii despre cultura materială, sarcină ce revenea arheologilor și etnografilor[47]. Aceast obiectiv prestabilit avea să imprime un anumit schematism simplificator demersului etnografic, sesizabil în studiile lui Florea Bobu Florescu. Autorul organizează și ordonează informația istorică și etnografică pentru a-i susține teoriile referioare la originile etnice ale diverselor populații[48]. Alteori recurge la analogii formale între artefacte arheologice și contemporane pentru a „demonstra” continuitatea elementelor de cultură materială, vechimea meșteșugurilor, istoricitatea artefactelor contemporane (portul popular, ceramica), continuitatea activităților, a practicilor și a formelor artistice[49].

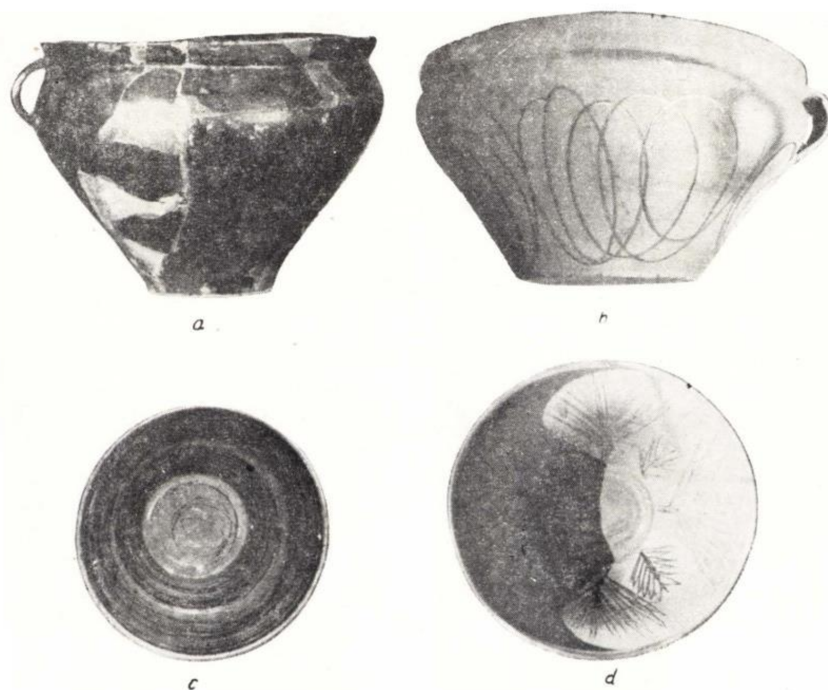

Fig. 2. — a) « Hârgău » preistoric (sec. II—I î.e.n.) descoperit la Poienești; b) Hârgău actual de la Marginea; c) Strachină lustruită pe dinăuntru (Marginea); d) Străchinoi cu ornamente geometrice (spirală) și vegetale (frunză de brad), dela Marginea.

Fig. 7. **Comparație între vase de ceramic din perioade diferite**. Reprod din Florea Bobu Florescu, *Ceramica neagră,* în *SCIA*, I, 1–2, 1954, p. 41.

45 A se vedea: Alexandru Dragoman; Sorin Oanță-Marghitu, *Între monopol și diversitate: Arheologie, Conservare și Restaurare în România,* în European Archaeology – online, http://www.archaeology.ro/pagini/revista_EA_11.html [acc. 09.08.2024]

46 Bogdan Cristian Iacob, *op. cit*., p. 302. 323.

47 *Ibidem*, p. 321–323.

48 Florea Bobu Florescu, *Apartenența etnică dacică a presupuşilor sarmați roxolani pe coloana lui Traian și monumentul de la Adamklisi*, în *SCIA*, IV, nr. 1–2, 1957, p. 13–24.

49 În studiile despre costum, autorul compară costumul contemporan cu cel înfățișat pe diverse surse antice (Columna lui Traian, Monumentul de la Adamclisi). Florea Bobu Florescu, *Geneza costumului popular romînesc*, în *SCIA*, VI, nr. 1, 1959, p.19–44. Aplică o abordare similară și în cazul ceramicii, urmărind evoluția istorică a diverselor motive ornamentale și forme *Id., Ceramica neagră,* în *SCIA*, I, 1–2, 1954, p. 39–47.

Încorporarea discursului puterii

Ocupându-se de instituționalizarea etnografiei în comunism, Alexandru Iorga afirmă că în această perioadă nu se poate vorbi de o restructurare a cadrului conceptual și de o introducere a metodologiilor de proveniență sovietică, etnografii români neînțelegând marxismul, demonstrând însă aplicarea lui prin mecanisme discursive de tipul citatelor[50]. O perspectivă uşor diferită se conturează dinspre istoria artei și a arhitecturii. Într-un studiu de caz, Juliana Maxim analizează reconfigurările pe care ediția a doua a lucrării lui Grigore Ionescu, *Arhitectura populară românească,* le-a cunoscut în anii ’60, pentru a integra teorii și idei marxiste[51]. Oprindu-se asupra istoriografiei de artă din anii ’50, pe care o chestionează din perspectiva existenței unei istorii sociale a artei, Roxana Modreanu se focusează asupra a trei monografii de artiști, urmărind cum elementele biografice sunt interpretate de istoricii de artă din perspectiva materialismului istoric și dialectic[52].

Proclamarea materialismului dialectic și istoric drept unica metodă admisă spre aplicare în științe nu a dus la o reconfigurare instantanee a cunoașterii științifice. Transformarea s-a dovedit un proces complex și neuniform. Cum nu a existat un model de interpretare şi analiză sau instrucțiuni de aplicare a noii metode, rămânea la latitudinea fiecărui cercetător să identifice „ingredientele”, metoda și maniera de lucru.

Citatele au fost cea mai facilă metodă prin care s-a întreținut aparența angajării politice și a aplicării discursului marxist-leninist. Însă cu timpul, metoda a devenit tot mai criticată de persoanele responsabile cu supravegherea ideologică[53], cercetătorilor recomandându-li-se insistent să aplice teoriile marxiste și să dezvolte considerațiile teoretice (ideologice). În acest context, cercetătorii vor explora noi căi pentru a arăta asimilarea modelului marxist-leninist.

Unii autori au înțeles să răspundă recomandărilor prin inserarea considerațiilor în cheie ideologică care par niște „excrescențe” fără mare legătură cu conținutul articolului[54]. Digresiunile ideologice se fac de obicei pe marginea câtorva teme: „lupta de clasă”, „exploatarea socială”, „forţele şi relaţiile de producţie”. Era în fond o repetare a discursului oficial care va sfârși, datorită frecvenței sale, într-o unică voce colectivă[55]. Componente discursive similare se regăsesc și în alte discipline științifice precum istoria[56] sau arheologia[57], de care etnografia era legată. Prezența lor extinsă s-ar putea explica prin circulația literaturii științifice, dar și a ideilor sau locurilor comune referitoare la integrarea discursivă a ideologicului în cadrul grupurilor profesionale respective.

Discursul etnografic a integrat, în variantă simplificată, idei de bază ale marxismului. Articolele prezintă cultura materială drept expresia condițiilor materiale, a relațiilor sociale (dialectice) sau de producție, a nivelurilor și condițiilor de dezvoltare ale societății[58]. Existenţa anumitor forme ale culturii materiale este explicată în cheie marxistă: „Cauza principală a perpetuării acestor tipuri ancestrale de locuinţe [bordeiele n.m.] pînă în zilele noastre, stă în condiţia materială specifică orînduirilor pe clase, în relaţiile de producţie sclavagiste, feudale şi capitaliste sub care oamenii săraci au fost nevoiţi să-şi improvizeze locuinţe primitive.”[59]

---

[50] Alexandru Iorga, *op. cit.*, p. 42–43.

[51] Juliana Maxim, *op. cit*., p. 200–218.

[52] Roxana Modreanu urmărește aplicarea materialismului dialectic în discursul istoric de artă a Aspectul de istorie socială a artei Roxana Modreanu, *Romanian Art History during the 1950s as a form of Social History of Art*, în *Art History and Criticism,* 19, 2023, p. 81–94; Ead., *The Path Towards Socialist Realism. Art Historical Discourse in Romania Between 1954 and 1964*, în *Brukenthal. Acta Musei*, XVI, 2, 2021, p. 583–599.

[53] „În monografia asupra pictorului Steriadi (redactată de tov. V. Vasilescu) apar aprecieri impresioniste, care amintesc mai mult critica burgheză, alături de tendința de a lipi textului citate din clasicii marxism-leninismului și epitete banale și stereotipe, menite în concepția autorului, să politizeze textul respectiv.” Critica de mai sus îi aparținea lui Simion Alterescu, cercetător la Secția de Teatru a Institutului de Istoria Artei. AIIA, dosar 1, an 1951, f. 69 (neinv).

[54] Tancred Bănățeanu, *Arta populară în satele specializate din Sudul raionului Beiu, regiunea Oradea raionului Beiuş, regiunea Oradea*, în *SCIA*, I, nr. 1–2, p. Nicolae Dunăre*, Cauzele deosebirilor dintre portul mocanilor şi cel al buciumanilor din munţii Trascăului (Carpaţii Apuseni*), în *SCIA,* IV, nr. 1–2, 1957, p. 57–72.

[55] Irina Cărăbaș, *op. cit.*, p. 81.

[56] A se vedea Bogdan Cristian Iacob, *op. cit.*

[57] Alexandru Dragoman; Sorin Oanţă-Marghitu, *op. cit*., online, http://www.archaeology.ro/pagini/revista_EA_11.html [acc. 09.08.2024].

[58] Florea Bobu Florescu, *Geneza costumului popular romînesc*, în *SCIA*, VI, nr. 1, 1959, p. 38; „Modul de trai al populației era în strînsă legătură cu nivelul forţelor de producţie şi cu structura relaţiilor de producţie.” Nicolae Dunăre, *Cauzele deosebirilor dintre portul mocanilor şi cel al buciumanilor din munţii Trascăului (Carpaţii Apuseni*), în *SCIA*, IV, nr. 1–2, 1957, p. 62, 65.

[59] Gheorghe Focșa, *Elemente decorative la bordeiele din sudul regiunii Craiova*, în *SCIA*, II, nr. 3–4, 1955, p. 83.

Terminologia de lucru a fost ajustată în concordanță cu interpretarea marxistă a istoriei, iar termenii *artă și arhitectură țărănească* au fost înlocuiți cu *arta și arhitectura populară*. Sintagma desemna o nouă cultură, coerentă și omogenă, din care dispăreau diferențele regionale și care nu se mai limita la țărani, ci avea în vedere poporul[60]. Implicațiile ideologice ale utilizării termenului depășeau domeniul artei și arhitecturii și trimiteau la nouă organizare socio-politică (Republica Populară Romînia), la „unitatea democratică a poporului sub socialism"[61]. Totuși, noua terminologie nu a fost însușită integral de cercetători, Paul H. Stahl a continuat să utilizeze termenul *artă țărănească* în publicațiile sale[62]. Alături de terminologie, își face loc și o nouă periodizare dictată de materialismul istoric, preluată pe filiera istoriei. Periodizarea nu a însemnat doar o nouă împărțire a timpului istoric (în epocile sclavagistă, feudală, capitalistă), ci a impus și o reconfigurare a narațiunilor istorice din perspectiva materialismului istoric[63]; fiecare perioadă cu formațiuni socio-politice, cu propriile stadiile de dezvoltare, cu structuri și relații sociale specifice, cu moduri de producție intepretate în cheie ideologică.

Evenimentele relevante pentru partid, cu precădere comemorările, au generat bilanțuri ce au amplificat concesiile ideologice. În astfel de momente, producția științifică a fost reconfigurată pentru a corespunde evenimentului celebrat[64]: temele de cercetare au accentuat nota propagandistică, au fost prioritizate lucrări vizibile, de tipul sintezelor, care evidențiau progresul sau aportul noului regim la dezvoltarea culturală. Concesii ideologice se simt în primul număr din 1964, dedicat sărbătoririi „celei de-a XX-a aniversări a Eliberării". Revista se deschidea cu un editorial semnat de George Oprescu în care se evidenția amploarea fenomenului artistic contemporan și progresele științifice făcute de institut. Abil, George Oprescu își construia discursul prin reiterarea narațiunilor apreciate de puterea politică accentuând importanța fenomenului artistic contemporan și contribuția adusă de cercetarea istorică de artă la „confirmarea argumentată a originalității culturii artistice romînești, a caracterului ei specific, strîns legat de concepția despre viață, obiceiurile și tradițiile artei populare naționale."[65] Și studiile lui Florea Bobu Florescu și Paul Petrescu sunt scrise din perspectiva bilanțului și a „realizărilor" înregistate în domeniile cunoașterii și al valorificării contemporane a artei populare, fiind întesate de considerații ideologice și citate din clasicii marxism-leninismului[66]. Secțiunea dedicată artei populare mai includea un articol de Paul H. Stahl intitulat *Case noi țărănești*. Autorul refuza utilizarea termenului *popular* chiar și în acest bilanț de natură să evidențieze consecințele schimbării politice, în care accentul cădea asupra regimului popular. Studiul său era o analiză a locuințelor țărănești din secolele XIX și XX, cu referințe succinte la casele construite în timpul regimului socialist, pe care le prezenta în cheia modernizării[67].

Departe de a ilustra un singur tip de abordare, cercetarea etnografică și de artă populară reflectată în studiile publicate în revista *SCIA*, între 1954–1964, pendulează între demersul descriptiv și virajul spre sociologie, istorie socială, arheologie. De la descrierea etnografică la tipologizare, de la analiza socială la combinația dintre cercetarea arheologică și etnografie, diversitatea abordărilor ar putea semnala disponibilitatea etnografiei de a apropria metodologii variate. Dar la fel de bine ar putea fi vorba despre un domeniu care nu și-a definit încă metodologia specifică.

Pentru perioada 1954-1964, cercetarea etnografică își asumă studiul culturii materiale vizând ca geografie exclusiv spațiului rural, iar ca artefacte costumul, textilele, ceramica și locuința. Proximitatea disciplinei față de istorie și formația cercetătorilor au influențat temele și practicile de cercetare; au fost preluate teorii istoriografice ale momentului și interpretări ale istoriei naționale și au fost angajate metode ce trimit la studii sociologice și la arheologie. Lectura articolelor din *SCIA* și a surselor de arhivă arată că cercetătorii s-au raportat la discursul ideologic în moduri diferite: l-au evitat, l-au mimat, prin inserarea citatelor din literatura marxist-leninistă și, nu în ultimul rând, l-au produs, prin integrarea unor teme sau idei asociate materialismului istoric în scrierile lor.

---

60 Juliana Maxim, *op. cit.*, p. 209–211.

61 *Ibidem*, p. 210.

62 Și articolele/lucrările scrise împreună cu Paul Petrescu păstrează terminologia, deși Paul Petrescu optează în studiile individuale pentru termenul *popular*.

63 A se vedea Bogdan Cristian Iacob, *op. cit.*, p. 301–307. (cap. Matters of Periodization).

64 Cristian Vasile, *Politicile culturale comuniste în timpul regimului Gheorghiu-Dej*, pref. Vladimir Tismăneanu, București, 2011, p. 30–31.

65 *Editorial* în *SCIA*, XI, nr. 1, 1964, p. 3.

66 Florea Bobu Florescu, *Privire generală asupra realizărilor în domeniul cunoaşterii şi valorificării artei populare romîneşti în ultimele două decenii (1944–1964)*, în *SCIA*, XI, nr. 1, 1964, p. 5–14 și Paul Petrescu, *Moştenirea artistică în domeniul artei populare*, în *SCIA*, XI, nr. 1, 1964, p. 35–54

67 Paul Henri Stahl, *Case noi ţărăneşti*, în *SCIA*, XI, nr. 1, 1964, p. 15–33.